

GERRA AURREKO GIRO LITERARIOA

Jon Kortazar

Lizardiren lan poetikoa, eta batez ere *Biotz begietan*, giroarekin batera sortua dugu. Eta Orixeren eragina askotan aipatzen bada ere, giroaren aberastasunak eta Lizardiren olerkaritzaren alderdi modernoek (sinbolistak, modernistak, inpresionistak) begibistan uzten dute azalpen honen murriztasuna. Giro literarioa oso konplexua zen. Lehen Mundu-Gerraren ostean Espainia osoan sortutako kultura, eta bereziki literarioa, aberatsa da. Aberatsegia. Europako literaturaren mugimendu guztien berri zekien eta jakintza horrek bultzatu zuen Euskal Herriko olerkigintza ere.

Orixeren influentzia klasikoek, bada, ez dute Lizardiren olerkigintza azaltzen. Beste hainbat berritasunen bila, garai hartako *Euzkadi* aldizkarira jo dugu, idazleen artean sortutako eztabaida eta tirabirak ezagutzeko asmotan, eta Lizardiren poemagintzaren oinarriak agerian utziko dituztelakoan.

Eztabaida guztiak ez dira Lizardiri buruzkoak, ezta guxtiago ere. Lizardiaren poesiaren nagusitasuna ahobatez onartu zuten orduko idazle gehienek. Baina artikulurik ge-

hienak Lauaxetaren lana aztertzen duten arren, nahiko argi uzten dute zein girotan jokatu zuen Lizardiren olerkigintzak.

Debate literariook, hiru aro nagusitan bana ditzakegu:

1. *Bide barrijak* liburuari buruzko kritikak.
2. Poetika berriari buruzko polemika.
3. Lizardi, Lauaxetaren begi-bihotzetan.

Hiru puntuotan ikus daitekeenez, Lauaxeta eta Orixerengan oinarritzen da gehienbat polemika. Artikuluaren irakurketa osoarekin, ordea, hiru helburu nagusi lortzen dira:

1. Orduko giro literarioari buruzko hainbat berri interesgarri.
2. Hiru olerkari nagusien arteko loturari (korrekto baina tentsioari) buruzko berriak.
3. Lizardiren teoria poetikoari buruzko ziurtasunak.

Horra, bada, labur esanda, artikulua haria.

1. «BIDE BARRIJAK»: OLERKIGINTZA BERRIAREN LEHEN URRATSA

1931ko abenduan, Lauaxetak bere lehen liburua argitaratzen du: *Bide barrijak* deritza eta, bertan, Euskal Herritik irtetea proposatzen du, itsaso eta iparralde magikoen bila, euskal olerkigintza aldatzeko asmoz. Hasiera batetan, oihartzun handia lortzen du textuak. Ez da ahaztekoa une honetan Lauaxetak 25-26 urte dituela eta bere liburuak aldaketa formal handiegiak proposatzen dituela euskal olerkigintzaren esparruan. Hala eta guztiz ere, kritika onak —onegiak— ditu hasieran. Orixek artikulua pare bat idazten du liburua goratuz (bat oraindik argitara gabe dago). Lizardik jarraitzen du. Eta geroxeago etorriko dira Jautarkol, Barrenso eta Arrese¹. Artikulu guztiak 1931ko azarotik 1932ko otsailera bitartean argitaratzen dira.

Orixeren artikuluek² hiru helburu dituzte: 1) liburuaren goralpena egitea, 2) hutsuneak azpimarratzea, eta 3) poetika baten —bere poetikaren— oinarriak jartzea. Honela hasten du Orixek bere

artikulu bat: «El nuevo libro de Urkiaga, "Lauaxeta", es lo que su título dice: un romper nuevos mares para conquistar la isla encantada de la poesía» (1931-IX-29). Onartzen ditu liburuaren tententzia bi: sentimentalismoa, ideiak. Eta huts bi ikusten dizkio: «El conceptismo y el sensismo» (*ibid.*); hainbat eta hainbat olerki «blandengues» (31-XII-8) direla esanaz bukatzeko. Eta Europako literaturaren atontzaile bezala bertuteak ikusten badizkio ere, nahikoa dela liburu hau, dio, experimentua baztertzeko, eta, aholku batean, poesiaren bere irudi klasikoa azpimarratuz bukatuko du: «Hay leyes filosóficas eternas que están asentadas sobre el buen sentido, la disciplina, la armonía, la medida, y sobre todo, la unidad artística, que hoy tanto se descuida» (31-XI-29).

Lizardiren artikuluek Orixerenak baino dogmatismo gutxiago dute. Olerkaria olerkariaren ikuspegitik begiratzeko dute, eta hainbat puntutan zorrotzagoa agertzen badu bere ikuspegia, tonua askoz ere maitakorragoa da. «Un meritísimo esfuerzo por adoptar el euzkera a los conceptos difíciles, a las altas ideas cuya expresión creen monopolizar las lenguas llamadas cultas» (31-XII-17). Agorra, hotza ikusten du Lauaxetaren euskara «como adolescente de "insuficiencia expresiva"» (*ibid.*). Baina, hala eta guztiz ere, *olerkari* deitzen du Lauaxeta, eta lehen artikulua ez da izen horri buruzko joko galai bat baino.

Bigarren artikulua, zehaztasunez osatua, kritikaren eredu berezia dugu eta, hori baino gehiago, Lizardiren poetikaren deklarazio bihurtu da. Hiru gai nagusi ikusten ditu lan honetan: maitasuna, erlijioa eta filosofikoa. Luzera da Lizardirentzat Lauaxetaren hainbat poemaren hutsik handiena: «Hay en la obra de Lauaxeta abundancia de pensamientos y de imágenes, delicados, ingeniosos, profundos. Lástima que con alguna frecuencia den la sensación de amontonamiento... Son excepción varias de las poesías cortas, amatorias en gran parte... la idea de un conglomerado de perlas, donde fuera difícil seguir el hilo» (31-XII-30). Artikulu hau garrantzizkoa iruditzen zaigu, Lizardik, artikulua bukaeran ohizkoak ziren aholkuak ematean, bere poetika azaltzen bait du:

«Yo le aconsejaría, amigo mío, que se haga usted todo corazón y ojos y que apenas deje a la cabeza sino aquel cuidado, recomendado ya, de dar unidad y encauce a los elementos aportados por aque-

llos; no le consienta usted demasiado a la conjetura, la disquisición, la pregunta capciosa, el silogismo... Me parece evidente que, si en algo ha de ser superior el verso lírico a la prosa, no será por lo que todo verso tiene de convencional, sino por lo que le ayude a extraer del lenguaje el máximo de sustancia expresiva» (31-XII-30).

Lizardiren lirikak arau bi jarraitzen ditu, bada: adierazlearen indarra, kontzeptismoa, eta egituraren osotasuna. Bere olerkietan askotan aukeratzen du hari narratibo bat osotasun hori aurkitzeko, nahiz eta gehienetan hari hori ere sinboliko bihurtu. Lizardiren mendira igotze guztiek interpretazio sinbolikoa dute.

Artikuluaren amaieran, Lizardik huts gramatikalen aipamentxo bat egiten du: «abundando en la idea de que el verso lírico debe aspirar a concentrar en sí el mayor grado posible de belleza, conviene ponga usted atención en evitar incorrecciones gramaticales...» (*ibid.*).

Jautarkolek, lirikotasunaren sineskortasunagatik maite ditu poemok. Maitasun-poemak goratzen ditu, Lauaxetak jakin duela-ko, haren ustez, poesia erotikoaren akats biak inguratzen: «ni las procacidades realistas y anticristianas de Heine, ni el afectado sentimentalismo» (31-XII-7). Barrensorok ere ontzat ematen ditu poemok, eta kritika inpresionista hutsa egiten du (32-I-14). Arresek poema batekin agurtzen du Lauaxeta (31-XII-21).

Liburuaren kritika-aro hau *Euzkerea* aldizkariako aipamen batekin bukatzen da: olerkari eta bertsolarien arteko desberdintasunak aipatzen ditu (32-II-9).

2. POETIKA BERRIARI BURUZKO POLEMIKA

Lizardiren eta *Euzkerea*-ko artikuluetan aurki daitezke susmoren batzuk. Haren «sé por repetida experiencia que esta concepción [Lizardirena, alegia] tiene entre nosotros numerosos y acérrimos enemigos» (31-XII-30) aitordenak nolabait susmarazten zuen bertsolariaren eta olerkariaren arteko bereizkuntza. Eta horixe izan zen «Euskaldun batek», *Argia*-n argitaraturiko artikuluan baten bitartez, sortu zuena: berrizaleon kondena. «Lauaxetaren bide berriak ez det ikusi. Bizkaieraz egon bear du eta nik ez dakit

gipuzkoeraz baizik». Honelako ondorio objektiboetatik abiaturiko artikuluak hiru proposamen daramatza barruan:

1. Berrizaleok ulerkaitzak zirela («ulertu ezinak») eta, gainera, horiek saritzen zirela.

2. Euskara galtzeko bidea zela hori: «Ori ez da txukuntzeko bidea, naspiltzekoa baizik».

3. Olerkari batzuk gogaitu egin zirela eta ez zutela gehiago idatziko.

Planteamendu honen azpian, nik uste, hiru-lau arazo nahasten dira. 1932-1933 urteetan argitaraturiko hainbat artikulu tratatuko du gaia. Hasieran, poesia zail/errazak kontrajartzen ziren. Dirudenez, gazte/zahar konponentearekin loturik eta, Lizardik aipatzen zuenez, liriko/epiko edo, hobe, liriko/narratibo tratamenduak nahaspilatuz.

Planteatua zegoen polemika. Hasieran, Lizardik eta Lauaxetak erantzungo dute. Ezaguna dugu Lizardiren erantzuna: «Bide berriak? Bide guziak» (32-II-9). Artikulu horretan «irizpide zabalaren» aldeko agertzen zaigu: bide guztiak dira onak euskara indartzeko, baina bai berak eta bai Lauaxetak (olerki-egunetan saritutako olerkari bakarrak) beste guztiak onartzen badituzte ere, beren bidea nahiko argitua zeukaten. Laster altxa ziren Barrenoso (32-II-17) eta Larrekoren ahotsak (32-III-10), bakea ekarri nahirik. Orixek ere, ikusi ez dugun artikulu baten bitartez, parte hartzen du, Barrenoso haserretuak azaltzen duenez: «Sale ahora Orixe a la palestra con gesto de perdonavidas» (32-II-17).

Orixeren eritziak Barrenosorekin sartzen baziren ere, honek ikusi zuen argien zertan zetzan arazoa: «Es transcendental la cuestión. Se trata de orientar la incipiente literatura vasca. Se han dibujado dos tendencias. La de los escritores que quieren seguir discutiendo por los cauces clásicos, y la de los innovadores que pretenden explorar nuevas, desconocidas rutas» (33-II-17). Hortxe zegoen koska.

Lizardiren, eta gehien, erantzuna bakezkoa izan zen arren («Ementxe daukat, aurrean, nere (?) aritz abarra. Oker-irabazia dedala ziñez uste ba dezu, zure eskuetan uzten det» —32-II-9),

okerra eta garratza zen auzia. Konplexutasuna, erabilitako erizpi-deetan agertzen zen. Linguistikoa zen nabarmenena (euskara zail/erraza). «Euskaldun batek» gai horretan nahi izan zuen kokatu, baina ez zen hori koska.

Lizardi eta Lauaxeta batera agertu ziren auzi honetan, eta bizkaitarrak jokatu zuen hemen gogorrago, agian horrela jokatzeko posibilitateak ere bazituelako, eguneroko bat kontrolatzen zuen neurrian: «*Bide barridak* ba derixot ez daizkun agaitik bakarrik, geiagoitik baiño. Orain arte erabili ez diran gaiak diralako». Baina gakoa ez zetzan gaian: poetika bi daude hemen borrokan:

—«Euskaldun batek» proposatutakoa: erraza, narratiboa, euskara jatorrean; eta agian, aranatarerrietatik urrun zeuden jokabide linguistikoak proposatzen ziren, inoiz mordoilo ere deitu den jokabidea.

— Lizardik eta Lauaxetak proposaturikoa: zaila, berria, kontzeptismoz osatua eta «garbia», purismoaren aldetik, jakina.

Lehenengoa, azken batean, betiko poesia erromantikoa zen, nahiz eta Barrensorok «klasiko» deitu. Bigarrena, iraultzailea eta gutxiengoarentzat egina. Polemika, mingarriaz gainera, luzea izan zen. Bukatutzat eman zenean, Aitzolek bigarren aldea sortzen du: olerkigintza maioritario baten aldeko agertzen zuen bere «Aintzina oituren piztutzea» (*El día*, 33-II-12). Debateak, polemikak indar berriak hartu zituen: gakoa olerkigintza irakurgarri / ezirakurgarri artean jartzen zuenez, bide desberdinetatik abiatu zen. Lizardiren erantzun gogorra izan zuen (zenbaki honetako beste artikulua batean erabiliko da gai hau sakonkiago).

Ez zen Lizardirena izan artikulua eta eritzi horren erantzun bakarra. Lauaxetak (33-XI-16) berriro ekingo dio olerkigintza minoritarioari:

«Idazle errezik ez gaxik ez dago: idazle onak edo txarrak baño... Eskribatzalleak batzuk dira, beste batzuk «literatoak». Aldakuntza andiak dira bioen artean. Idazlearen lana erriarentzat dan ezker, erriarentzat idatzi bear dau... Olerkariak literaturarako ei dauz... Elburu bi dira ez bakarra... Danteren poema ederra erriak irakurten dau? Bai zera! Goetheren lanak edonork irakurri ete degikez? Ezin ba... Erderaz «*minorías selectas*». Orren gurtzalle nozu».

Lauaxeta eta Lizardi poesia minoritarioaren bideetatik abiatuko dira, une hartan egiten zen bezala.

Estetika bi zeuden borrokan, eta Lizardi bigarrenaren alde agertu zen hasieran; ez bait da ahaztu behar, berak irabazitako Lore-Jokoetan, Orixek haren kontra eman zuela botua. Honela airtortzen du jazoera Lauaxetak: «Epai-maiko izan nintzan... nire ustez, onenak ziran Lizardirenak eta Jakakortajarena jaunarenak. Baiña lenengo maillan zan Lizardirena. Au uste izan eban Mourlane Mitxelena jaunak ere. Orixek ostera, Jakakortajarenari bere baietza egin eutson» (32-VIII-14).

Guzti honek salatzen duenez, hasiera batetan ez dirudi Orixe-ren poetikak Lizardirengan erabateko eragina izan zuenik, honen poetikaren lehen aroan behintzat³.

Polemika honek erakusten duenez, gaia bukatzeko, esparru bi ikusten dira euskal poesian: bata tradizionala, edo klasiko deitua, bertsogintzatik hurbila, narratiboa eta, susmatzen dugunez, joera erromantiko batek ukitua; euskararen aldetik, herri-euskararen oinarritua. Bigarrena, iraultzailea, barrokoa, berria, Europarekin elkartu nahian dabilena, poesia kontzeptista (askotan sinbolista), gutxiengo batentzat idatzia; eta, horregatik, aranismoa onartzen zuen hizkuntza poetiko bat bilatzen zuena.

Lauaxetaren azken artikulua ostean, berriro bizten da polemika, baina oraingo honetan Orixe (33-IX-6) eta Lauaxetaren artean gertatuko da. Orixek iruzkin labur bat eskaintzen dio «Maitale kutuna» poemari, baina Lauaxetaren poetika osoa auzitzan jartzen du bertan. Hiru akats nagusi ikusten dizkio: 1) frantsesen eraginera larregi makurtu izana, 2) milinga edo «itxura nayekoa, erderaz «amanerado» esaten duguna» izatea, eta 3) aitzinako «poeta jatorretatik etzayo ezer andirik itsatsi». Guzti honek, jakina, «gure gaztediari mesede baño kalte geyago egin zayoke». Artikulu hone-tako Orixek, bestalde, talde baten buru eta eritzi-emaile bezala aurkezten du bere burua.

Lauaxetaren «Erantzuna» (32-X-14/20), olerkarien mugimendua ezagutzeko dokumenturik garrantzitsuenetakoa dugu. Estetika modernoaren oinarriak jartzen dira hor. Edozein idazle eredu-tzat onartu, lirikaren nagusitasuna aitortu, sentsibilitatea klasiko-

tasunaren arauen gainetik jarri. Momentuan momentuko klasikoak aipatzen ditu Lauaxetak. Eta inori ezer ukatu eta kendu bagerik, berak modernitatearen jarraitzailetzat dauka bere burua: «Eundi bakoitzean nor klasiko?» itaundu ostean, honela jarraitzen du: mende horren ezaugarriak hobekien sinbolizatzen dituena; eta mende bakoitzak bere literatura behar du.

Debatearen tonua garratza izanik ere, ez zen mingotsa; haren oihartzunak, ordea, jarraitu zuen, eta Orixek *Barne muinetan* argitaratzean, ordainak itzuliko dizkio Lauaxetak: «Nuestro poeta Orixe nació con varios años de retraso» (34-V-26).

3. LIZARDIREN LANA LAUAXETAREN BEGI-BIHOTZETAN

Lizardiren *Biotz begietan* argitaratzen denean, eritziak nahiko ahobatekoak dira: olerkari nagusi baten aurrean gaude. *Euzkadi* egunkariaren orrialdeetatik, gogoz ekingo dio Lauaxetaren begiak Lizardiren lanaren goraiamenari: «Algunos pedantes que se consideran jueces sospecharán que mi elogio está fuera de toda crítica; pero no adivinan que estamos ante un poeta genial» (32-VI-14).

Lizardik erakutsitako bidea jarraitzen du Lauaxetak haren liburua komentatzerakoan: adiskideari adiskidetasunez mintzatzea. Ez du honek esan nahi, ordea, eritziak subjektiboak direnik. Liburua agertzen den unean, Orixek hura kritikatzeko orduan jarraitutako bidea gogoz ukatzen du Lauaxetak: «Concreta su labor a subrayar cada poesía con el sano propósito de dar título académico a cada una de ellas». Orixek «sobresaliente, notable, aprobado» bezala epaitzen ditu poemak; jokabide hori kritikatu, Lizardiren poesiaren gune nagusiak azpimarratuko ditu Lauaxetaren begiak.

Hasteko, goralpena egiten du: «Cualidades raras que le nimban como un artista genial. De sensibilidad exquisita, con manejo magistral del idioma, gusto depurado... los que pierden las horas en leer a los poetas verticales no sabrán apreciar la clásica gracia... la danza helénica de los versos del poeta vasco» (32-VI-14). Lauaxetaren ustetan, Egia antzematen jakin du Lizardik: «Novalis nos dijo: "la poesía es la más absoluta y auténtica realidad". Pero más tarde Fauenhahn recalca: «La poesía más excelsa solamente se encuentra en la verdad absoluta»».

Bigarren gunea, Lizardiren klasikotasuna litzateke: «Nuestro poeta vasco es clásico hasta los tuétanos. No creo que sea clásico por su forma externa... Nada tiene de horaciano como alguno apuntó, y sí mucho de Sófocles y Teócrito».

Hirugarrena, Izadia; baina ez nolanahikoa, orientalismoz zi-priztindua baino: «Ambos [Lauaxeta eta Sotak] conveníamos en que Lizardi esmalta sus poesías con cierto matiz japonés».

Beldur bat zuen, ordea, Lauaxetaren bihotzak: Euskal Herriak Lizardi merezi zuen neurrian ez onartzearena; eta, horrela, irakurri-ala, gogoratzen dizkion poetak aipatzen dizkigu: Keats, Leopardi, Maragall. Beharbada, ez dira Lizardiren iturri zuzenak; baina, agian, estetika beraren jarraitzaile ditugu denak.

Handik hilabete batzutara hil zen Lizardi. Eta Lauaxetaren bihotzak bere adiskidetasunaren mina azaltzeko aukera izan zuen. Epitafio baten antzera, hau esanez bukatu zuen: «Que la tierra te cubra con ternura y estreche tu cuerpo con cariño».

J.K.

¹ Artikulu guztion iturria, *Euzkadi* aldizkaria da. Aipamen bakoitzaren ondoren, artikulua data ematen dugu.

² Normala zenez, bikoitzak dira artikuluko: lehenengoak inpresio orokorra eskaintzen du, eta bigarrenak azterketa zehatzagoa.

³ Orixe eta Lizardiren arteko harremanetan komenigarria litzaziguke aroak bereiztea. Datuon arabera, ez dirudi bat eta uniforme izan zenik, orain arte uste izan dugunez. Ziur asko, konplexuagoa eta eboluzio bat jarraitu zuena zatekeen delako harremana. Artikulu hauek erabili ditugu guk:

ORIXE: «Bide barrijak», in: *Euzkadi*, 31-XI-29

ORIXE: «Bide barrijak», in: *Euzkadi*, 31-XII-8

LIZARDI: «Rumbos nuevos», in: *Euzkadi*, 31-XII-17

LIZARDI: «Rumbos nuevos», in: *Euzkadi*, 31-XII-30

JAUTARKOL: «Rumbos nuevos», in: *Euzkadi*, 31-XII-7

BARRENSORO: «Bide barrijak», in: *Euzkadi*, 32-I-14

- ARRESE: «Lauaxetari», in: *Euzkadi*, 31-XII-21
- XX: «Idazti barrijak», in: *Euzkadi*, 32-II-9
- LIZARDI: «Bide berriak? Bide guziak», in: *Euzkadi*, 32-II-9. Ik. *Itz lau*, 100 or.
- BARRENSORO: «Por los nuevos caminos y también por los antiguos», in: *Euzkadi*, 32-II-17
- LAUAXETA: «Eztabaida», in: *Azalpenak*, Labayru, Bilbo, 120 or.
- LARREKO: «Bide berriaz itz bat oraindik», in: *Euzkadi*, 32-III-10
- LAUAXETA: «Orreri, orreri!», in: *Euzkadi*, 33-XI-16
- LAUAXETA: «Euzko olerkijak», in: *Euzkadi*, 32-VIII-14
- ORIXE: «Maitale kutuna», in: *Euzkadi*, 32-IX-6
- LAUAXETA: «Erantzuna», in: *Euzkadi*, 32-X-14/20. Ik. ere *Azalpenak*, 130-156 or.
- LAUAXETA: «Biotz begietan», in: *Euzkadi*, 32-VI-14
- LAUAXETA: «Ha muerto Javier de Lizardi», in: *Euzkadi*, 33-III-14
- LAUAXETA: «La poesía cristiana», in: *Euzkadi*, 34-V-26 eta 34-VI-8

EL AMBIENTE LITERARIO DE LA PREGUERRA L'AMBIANCE LITTÉRAIRE DE L'AVANT-GUERRE

El ambiente literario de la preguerra queda bien reflejado por estos tres hechos.

1. *Bide Barrijak*: primer paso de la nueva poética.

Bide Barrijak de Lauaxeta (1931) marca una línea innovadora, que en un primer momento es saludada con simpatía. Orixe, aún reconociéndole elementos positivos, le critica por «el conceptismo y el sensismo». Cree que es suficiente para abandonar esa línea de la poesía europea y volver a las leyes eternas clásicas.

La crítica de Lizardi, en un primer artículo, es más suave y menos dogmática, aunque denuncia cierta insuficiencia expresiva. En un segundo artículo realiza una crítica más concreta y matizada; y refleja las dos leyes fundamentales de su concepción poética: la fuerza de expresión, la estructura bien tramada.

Las críticas de Jautarkol, Barrensoro y de Arrese fueron también favorables.

2. *Polémica en torno a la nueva poética*

En un segundo momento surge la polémica entre quienes abogan por una línea clásica más épica o narrativa cercana al bersolarismo, y por eso más asequible, se-

guida por la generación mayor, y quienes tienden hacia una lírica nueva, conceptista, que sigue las corrientes europeas y que es más difícil de entender.

Esta línea innovadora era tildada de incomprensible; se afirmaba que ese camino llevaba a la desaparición del euskara y a la anulación de posibles talentos poéticos. La primera línea era la poesía romántica de siempre. La otra, más revolucionaria y minoritaria.

Lizardi y Lauaxeta respondieron de forma conciliante en esta polémica agria como larga.

Cuando iba remitiendo la polémica, irrumpió en ella Aitzol, apoyando decididamente la tendencia primera. Insistía en el tema de la comprensibilidad del euskera utilizado. Le respondieron tanto Lizardi como Lauaxeta. Posteriormente la polémica se limitó a un mano a mano entre Lauaxeta y Orixe. Este denunciaba en la poesía de Lauaxeta el afrancesamiento, el amaneramiento y carencia de aliento clásico. Lauaxeta le respondió exponiendo las leyes fundamentales de su poética que valoran sobre todo la lírica y la sensibilidad.

3. Lauaxeta, admirador de Lizardi

*Lauaxeta acogió con gran entusiasmo la obra **Biotz-Begietan** de Lizardi. Lo aclamó como poeta genial. Lo declara poeta clásico «hasta los tuétanos». Lizardi es cantor de la Naturaleza, pero en formas orientales. A pesar de todo, teme que el País Vasco no lo estime en el grado en que lo merece.*

L'ambiance littéraire de l'avant-guerre se reflète dans ces trois faits:

1. Bide Barrijak: premier pas de la nouvelle poétique

Bide Barrijak de Lauaxeta (1931) marque une ligne innovatrice qui dans un premier temps est accueillie avec sympathie. Orixe, tout en lui reconnaissant des éléments positifs, la critique à cause de son «conceptisme et sensisme». Il croit que ces erreurs sont suffisantes, pour que cette ligne de la poésie européenne soit abandonnée et que l'on retourne aux lois classiques.

La critique de Lizardi dans un premier article est plus complaisante est moins dogmatique, bien qu'il dénonce une certaine insuffisance expressive. Dans un deuxième article il apporte une critique plus concrète et nuancée; il y reflète les deux lois fondamentales de sa conception poétique: la force d'expression et une structure bien construite.

Les critiques de Jautarkol, Barrensorro et d'Arrese à la nouvelle tendance poétique furent aussi, favorables.

2. Polémique sur la nouvelle poétique

Dans un second temps survient la polémique entre ceux qui défendent une ligne classique, plus épique ou narrative, proche du bertularisme et de ce fait plus accessible, ligne suivie par la génération précédente, et ceux qui tendent à une lyri-

que nouvelle, où le concept tient une place importante, qui suit les courants européens et qui est plus difficile à comprendre.

Cette voie innovatrice était considérée comme incompréhensible; et on était persuadé qu'elle conduirait à la disparition de l'euskara et à l'annulation de possibles talents poétiques. La première ligne se réclamait de la poésie romantique traditionnelle, alors que la deuxième était plus révolutionnaire et minoritaire.

Lizardi et Lauaxeta répondirent d'une façon conciliante à cette polémique aussi agressive que longue.

Alors que la polémique commençait à s'apaiser, apparaît Aitzol en appuyant inconditionnellement la première tendance. Il insistait sur la compréhensibilité de l'euskara utilisé. Lizardi tout comme Lauaxeta lui répondirent. Plus tard cette polémique se limita à un débat entre Lauaxeta et Orixé. Celui-ci dénonçait dans la poésie de Lauaxeta son goût francisant, son affectation et son manque de classicisme. Lauaxeta lui répondit en exposant les lois fondamentales de sa poétique qui mettent surtout en valeur la lyrique et la sensibilité.

3. Lauaxeta admirateur de Lizardi

Lauaxeta accueillit avec grand enthousiasme l'oeuvre *Biotz-Begietan* de Lizardi. Il l'acclama comme poète génial et le considéra comme un poète classique «jusqu'à la moelle». Lizardi chante la Nature mais sous des formes orientales. Malgré son admiration pour Lizardi, Lauaxeta craignait qu'il ne fût pas estimé au Pays Basque, comme il le méritait.